

SPIS TREŚCI

Od Redaktora	9
Język w kontekście kultury — Jerzy Bartmiński	13
Potrzeba nowego spojrzenia na język. – Język – dobro wspólne. – Język podstawą tożsamości narodowej. – Kanon języka. – Język a kultura. – Odmiany i style języka miarą bogactwa kultury. – Kulturowe funkcje języka. – Bibliografia	
STAN WSPÓŁCZESNEJ POLSZCZYZNY	
Język ogólnopolski XX wieku — Irena Bajerowa	23
Sytuacja języka ogólnopolskiego w XX wieku i problemy jego rozwoju. – Główne cechy języka ogólnopolskiego XX wieku. – Bibliografia	
Kultura języka — Andrzej Markowski, Jadwiga Puzynina	49
Język w życiu jednostki i społeczeństwa. – Właściwe użycie języka. – Poprawność, norma i jej odmiany. – Wewnątrzjęzykowe kryteria poprawności: funkcjonalność i zgodność z systemem. – Kryteria zewnątrzjęzykowe: narodowe, logiczne, autorytetu i uzusu. – Pojęcie błędów i usterek językowych. – Sprawność językowa i sposoby jej osiągania. – Poradnictwo językowe w Polsce. – Bibliografia	
O normie językowej — Jan Miodek	73
Socjologiczne, wewnątrzjęzykowe i funkcjonalne ujęcia normy. – Norma a kodyfikacja, norma a uzus. – Wariacja normy. – Norma gramatyczna i norma stylistyczna. – Błąd językowy. – Norma skodyfikowana i zwyczajowa współczesnego języka polskiego. – Bibliografia	
ODMIANY I STYLE	
Ustna odmiana języka ogólnego — Kazimierz Ożóg	85
Wstęp. – Wydzielenie ustnej odmiany języka ogólnego. – Cechy charakterystyczne. – Substancja foniczna. – Subkod prozodyczny. – Właściwości odmiany ustnej wynikające ze specyfiki komunikacji „twarzą w twarz”. – Różnicowanie wypowiedzi ustnych. – Oficjalny i nieoficjalny wariant ustnej odmiany polszczyzny ogólnej. – Bibliografia	
Język ustny a język pisany — Franciszek Nieckula	99
Zagadnienia definicyjne. – Mówienie i pisanie. – Cechy komunikacji ustnej i pisanej. – Zasięg komunikacji mówionej i pisanej. – Komunikacja ustna i pisana w aspekcie historycznym. – Znaczenie druku dla języka i kultury. – Inne fakty kulturowe związane z pismem. – Różnice między językiem ustnym i pisany. – O szczególnych rodzajach i zastosowaniach pisma. – Niektóre zjawiska z pogranicza mowy i pisma. – Bibliografia	
Styl potoczny — Jerzy Bartmiński	115
Pierwszy język człowieka. – Styl potoczny – centrum systemu stylowego języka. – Potoczność w ustnej i pisanej odmianie języka. – Składniki potocznego obrazu świata. – Pierwsze różnicowanie stylu potocznego: rejestry neutralny i emocjonalny. – Drugie różnicowanie stylu potocznego: rejestry swobodny i staranny. – Wartości stylu potocznego. – Niektóre mechanizmy porządkujące: kolekcja, scenariusz, typizacja. – Trzy główne opozycje potoczności. – Spór o potoczność w języku i w kulturze. – Bibliografia	

Styl artystyczny — Ryszard Handke 135
 Charakterystyka ogólna. – Lingwistyczne ujęcie stylu artystycznego (Kuryłowicz). – Problematyczność koncepcji lingwistycznej. – Nowsze poglądy (Sławiński). – Kontrowersje i propozycje. – Bibliografia

Użycie języka w poezji: zwięzłość i wieloznaczność — Stanisław Barańczak 147

✓ **Styl urzędowy** — Maria Wojtak 155
 Charakterystyka ogólna. – Dyrektywność tekstów urzędowych. – Bezosobowy charakter wypowiedzi. – Dążenie do precyzji. – Standaryzacja tekstów. – Kultura języka urzędowego. – Bibliografia

Nowomowa — Michał Głowiński 173
 Język międzynarodowego komunizmu. – Właściwości nowomowy. – Język kampanii – język normalni. – Geneza i ewolucje nowomowy. – Bibliografia

✓ **Styl naukowy** — Stanisław Gajda 183
 Styl naukowy i jego socjokulturowy kontekst. – Terminologia i inne językowe wykładniki stylu naukowego. – Gatunki tekstu naukowego. – Dydaktyczna i popularnonaukowa odmiana stylu naukowego. – Kultura języka naukowego. – Ewolucja mechanizmów komunikacji naukowej. – Bibliografia

Terytorialne odmiany polszczyzny — Kwiryna Handke 201
 Główne dialekty i ich cechy systemowe. – Leksykalne kryteria podziałów. – Gwary przejściowe i mieszane. – Społeczna pozycja gwar dzisiaj. – Kulturowa wartość gwar ludowych. – Słownictwo zwierciadłem kultury. – Nowe funkcje gwary. – Odmiany regionalne języka polskiego. – Bibliografia

Ludowy styl artystyczny — Jerzy Bartmiński 223
 Dwie perspektywy. – Odrębność funkcjonalna i strukturalna. – Ludowy styl poetycki jako interdialekt. – Formuliczność. – Pierwsze źródło odrębności: potrzeby śpiewu. – Drugie źródło odrębności: potrzeby rytmu. – Podstawowe źródło odrębności: potrzeby estetyczne. – Powtórzenie, paralelizm, symbol. – Wzorce tekstowe. – Ewolucja ludowego stylu poetyckiego. – Bibliografia

✓ **Środowiskowe i zawodowe odmiany języka – socjolekty** — Stanisław Grabias 235
 Pojęcie socjolektu. – O historii polskich socjolektów. – Socjolekty w społecznych układach komunikacyjnych. – Kategorie socjolektalne. – Typologia socjolektów. – Socjolekty – źródło wyrazów dla polszczyzny literackiej i języka potocznego. – Bibliografia

PROBLEMY TEKSTU I WYPOWIEDZI

Gatunkowe wzorce wypowiedzi — Stanisław Gajda 255
 Gatunek jako konwencja kulturowo-językowa. – Zarys dziejów refleksji genologicznej. – Wzorzec językowy a komunikacja językowa. – Gatunkowa systematyzacja tekstów. – Bibliografia

Akty mowy — Dorota Zdunkiewicz 269
 Rys historyczny. – Performatywy i konstatacje. – Składniki aktu mowy. – Akty bezpośrednie i pośrednie. – Mechanizmy dekodowania pośrednich aktów mowy – teoria implikatur konwersacyjnych. – Klasyfikacja aktów mowy. – Warunki skuteczności aktów mowy. – Kulturowe uwarunkowanie aktów mowy. – Bibliografia

Etykieta językowa — Małgorzata Marcjanik 281
 Definicja. Typy aktów etykiety językowej. – Struktura dialogowa. – Zróżnicowanie formalno-językowe. – Zróżnicowanie pragmatycznojęzykowe. – Tendencje rozwojowe polskiej etykiety językowej w XX wieku. – Bibliografia

Ⓢ **Tekst** — Teresa Dobrzyńska 293
 Pojęcie tekstu. – Zdanie w tekście. – Tekst – całościowy komunikat. – Mechanizmy spójności tekstu. – Typy tekstów i gatunki mowy. – Tekst jako przedmiot badań różnych dyscyplin naukowych. – Bibliografia

SŁOWNICTWO I GRAMATYKA

- Frazeologia** — Andrzej Maria Lewicki, Anna Pajdzińska 315
Typologia związków frazeologicznych. – Źródła frazeologizmów. – Funkcje frazeologizmów. – Świat przez pryzmat frazeologizmów. – Bibliografia
- Frazematyka** — Wojciech Chlebda 335
Pole badawcze frazematyki. – Rodzaje odtworzeń. – Pragmatyczny aspekt frazematyki. – Bibliografia
- Słownictwo jako interpretacja świata** — Ryszard Tokarski 343
Wprowadzenie. – Zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania znaczeniowej strony słownictwa. – Znaczenie słowa – kategoryzacja i wartościowanie. – Metafora i metonimia w słowniku. – Pola znaczeniowe. – Językowy obraz świata – przybliżenia. – Bibliografia
- Stereotypy językowe** — Jerzy Bartmiński, Jolanta Panasiuk 371
Z historii terminu i pojęcia. – Stereotyp a nazwa. – Stereotyp a znaczenie słowa. – Forma podstawowa stereotypu. – Składniki poznawcze i emocjonalne. – Odmiany stereotypów. – Wykładniki językowe stereotypizacji. – Stereotypy jako składniki językowego obrazu świata. – Podsumowanie. – Bibliografia
- Nowe słownictwo polskie** — Teresa Smółkowa 397
Nowe potrzeby – nowe wyrazy. – Nazwy abstrakcyjne. – Nazwy przedmiotów, osób, miejsc. – Przymiotnikowe nazwy cech. – Proporcje ilościowe. – Bibliografia
- Nazwy własne** — Ewa Rzetelska-Feleszko 405
Charakterystyka nazw własnych. – Znaczenie nazw własnych. – Gramatyka nazw własnych. – Bibliografia
- Nazwy geograficzne** — Ewa Rzetelska-Feleszko 411
Nazwy terenowe. – Nazwy miejscowe. – Nazwy wodne. – Toponimia miejska. – Bibliografia
- Nazwy osobowe** — Czesław Kosyl 431
Imiona. – Nazwiska. – Przezwiśka. – Bibliografia
- Chrematonimy** — Czesław Kosyl 447
Odrębność chrematonimów wśród nazw własnych. – Grupy chrematonimów. – Serie chrematonimów. – Bibliografia
- Kategorie gramatyczne** — Renata Grzegorzczkova 453
Pojęcie kategorii gramatycznej. – Relatywizm kategorii gramatycznych. – Kategorie gramatyczne współczesnej polszczyzny. – Kategorie pojęciowe wyrażane pozagramatycznie. – Bibliografia
- Kategorie słotwórcze w perspektywie kognitywnej** — Renata Grzegorzczkova, Bogdan Szymanek 469
Wprowadzenie. – Pojęcie kategorii słotwórczej w dziejach myśli językoznawczej. – Kategorie pojęciowe wyrażane słotwórczo. – Bibliografia
- Fonologia – system dźwiękowy języka** — Jolanta Szpyra-Kozłowska 485
Fonologia, jej przedmiot, krótka historia i działy. – Allofonia. – Fonotaktyka. – Allomorfia (alternacje morfologiczne). – Procesy fonologiczne. – Inne aspekty działania systemu fonologicznego. – Bibliografia
- ASPEKTY ILOŚCIOWE SYSTEMU JĘZYKA**
- Język polski w świetle statystyki** — Jadwiga Sambor 503
Częstość fonemów. – Częstość liter oraz połączeń literowych. – Entropia i redundancja w języku. – Polszczyzna jako język spółgłoskowy. – Struktura informacyjna tekstu. – Probabilistyczny model tworzenia tekstu. – Statystyka części mowy w słowniku i w tekstach. – Liczebność typów słotwórczych. – Liczebność składników zdania. – Liczebność słownictwa w języku i w słownikach. – Częstości wyrazów i „strefy leksyki”. – Statystyczne prawa językowe. – Wyrazy tematyczne i wyrazy-klucze. – Gniazda leksykalne i gniazda pojęciowe. – Bibliografia

KONTAKTY JĘZYKOWE

- Kontakty polszczyzny z językami niesłowiańskimi** — Bogdan Walczak 527
 Elementy obce w języku. – Językowe wpływy łaciny. – Związki językowe polsko-niemieckie. – Zapożyczenia włoskie. – Wpływy węgierskie i turko-tatarskie. – Oddziaływanie języka francuskiego. – Wpływy angielskie. – Zapożyczenia sztuczne i egzotyzy. – Wpływy obce w języku współczesnym. – Bibliografia
- Kontakty polszczyzny z językami słowiańskimi** — Janusz Rieger, Janusz Siatkowski 541
 Kontakty polsko-czeskie. – Kontakty polsko-ukraińskie i polsko-białoruskie. – Kontakty polsko-rosyjskie. – Bibliografia
- Wyrazy międzynarodowe (internacjonalizmy) we współczesnym języku polskim**
 — Jolanta Maćkiewicz 555
 Europejska wspólnota słownikowa. – Wyrazy międzynarodowe. – Pograniczny charakter polszczyzny. – Bibliografia

JĘZYK POLSKI ZA GRANICĄ

- Język polski na Zachodzie** — Bogdan Walczak 563
 Wprowadzenie. – Emigracja zarobkowa i polityczna. – Zmiana funkcji polszczyzny a rola języka kraju osiedlenia. – Liczebność środowisk polonijnych. – Język polonijny – przenikanie obcych elementów. – Bibliografia
- Język polski na Wschodzie** — Janusz Rieger 575
 Polacy na Wschodzie. – Rodowód i dzieje polszczyzny na Kresach. – Wiek XX. – Polszczyzna na Kresach dziś. – Polszczyzna kresowa. – Dialekt południowokresowy. – Dialekt północnokresowy. – Bibliografia
- Język polski w Czechach i na Słowacji** — Janusz Rieger 591
- Język polski na ziemiach rumuńskich i południowosłowiańskich**
 — Kazimierz Feleszko 595

NAUKA O JĘZYKU

- Słowniki języka polskiego** — Tadeusz Piotrowski 601
 Terminologia. Słowniki a kultura. – Słowniki ogólne języka polskiego. – Słowniki ortograficzne, wyrazów obcych i synonimów. – Słowniki specjalistyczne. – Ogólna ocena leksykografii polskiej XX wieku. – Bibliografia
- Językoznawstwo polskie w XX wieku** — Andrzej Maria Lewicki 619
 Kształtowanie środowiska naukowego. Lata 1900–1925. – Kontynuacja i rozwój. Lata 1925–1958. – Przełom strukturalistyczny w językoznawstwie polskim. Lata 1958–1975. – Nowe perspektywy. Niektóre kierunki badań lingwistycznych po 1975 roku. – Posłowie w 2000 roku. – Bibliografia
- Indeks nazwisk 657
- Indeks terminów i pojęć 669
- Noty o autorach 689